

Uvodnik

V letošnjem letu svoj osemdeseti rojstni dan praznuje profesor dr. Metod Resman. Svojo strokovno pot je začel že kot študent s poučevanjem zgodovine v osnovni šoli ter s prvo zaposlitvijo vzgojitelja v Vzgojnem zavodu Frana Milčinskega v Smledniku. Aktivno je sodeloval v Vzgojnem zavodu Logatec pri projektu »logaški eksperiment« (1968–1970), ki je pomembno vplival na njegovo poznejše delo na področju razumevanja vzgojnega delovanja in vloge vzgojne skupnosti. Leta 1970 se je zaposlil kot pedagog na osnovni šoli Ljubljana Polje, ob čemer je bil povabljen tudi v raziskavo Pedagoškega inštituta z naslovom »Delovanje šolske svetovalne službe v osnovni šoli«, pod vodstvom dr. Franceta Pedička, ki je predstavljala pomemben temelj zasnove vizije in delovanja svetovalne službe. Od leta 1975 pa vse do upokojitve leta 2010 je bil profesor in raziskovalec na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je pomembno sooblikoval študij pedagogike, še posebno koncept in vizijo šolskega svetovalnega dela, šolske pedagogike in menedžmenta v vzgoji in izobraževanju. Ob uvajanju nove šolske zakonodaje leta 1996, ki je temeljito spremenila dotedanji koncept dela šolske svetovalne službe, pa je ob raziskovalnem delu v projektih, kot je bil »Razvojno in svetovalno delo v šolstvu in šolah«, v soavtorstvu napisal monografijo Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah (1999), ki je predstavljala temelj za izdelavo vseh pomembnejših dokumentov (zakonov, smernic in priporočil) za delo šolskih svetovalnih služb v Sloveniji. Zasnoval je predmete Šolska pedagogika, Šolsko svetovalno delo in Pedagoško vodenje vzgojno-izobraževalnih institucij. Kar osem let (1999–2007) je bil glavni in odgovorni urednik Sodobne pedagogike, osrednje znanstvene revije na področju vzgoje in izobraževanja pri nas. Prek sto študentov je bilo deležno njegovega mentorstva pri diplomskih, specialističnih, magistrskih in doktorskih nalogah. Bil je vabljen predavatelj na več univerzah v Sloveniji in v tujini. Njegova znanstvena bibliografija obsega več kot 250 enot. Za svoje delo je prejel Veliko priznanje FF, za življenjsko delo na področju visokega šolstva pa je leta 2018 prejel tudi nagrado Republike Slovenije.

Pedagoško in raziskovalno delo profesorja Resmana na področju šolske pedagogike, šolskega svetovalnega dela ter šolskega vodenja in menedžmenta je močno zaznamovalo številne generacije študentov, svetovalnih delavcev in učiteljev. Njegove ideje in razmisleki ostajajo zelo aktualni, pogostokrat kritični in izzivalni, zato smo ob njegovem življenjskem jubileju pripravili znanstveno monografijo, katere namen je povezati in z današnje perspektive osvetliti profesorjeve teoretske in empirične analize na temeljnih področjih njegovega delovanja. Resman je rezultate analiz in razmislekov o teh temah/področjih in predvsem vlogi pedagoga doslej predstavil na številnih domačih ter tujih znanstvenih in strokovnih srečanjih ter

objavil v različnih publikacijah. S prispevki v pričujoči monografiji smo skušali tematizirati različne vidike vloge pedagogike in pedagoga v vzgojno-izobraževalnem in svetovalnem delu vzgojno-izobraževalnih ustanov. Skušali smo odpreti tudi vprašanja, ki jih sodobni izzivi, predvsem izredne razmere, kot je epidemija covid-19, postavljajo tako pred pedagoge v svetovalnih službah kot tudi širše strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah in zunaj njih.

S prispevki v monografiji smo zajeli razmišljanja, vprašanja in izzive, ki so povezani s tremi ravni delovanja vzgojno-izobraževalnih ustanov, (šolske) svetovalne službe in (šolskih) svetovalnih delavcev. Na prvi ravni gre za vprašanja, vezana na sodelovanje svetovalne službe pri oblikovanju in razvoju oddelka oziroma socialnih in vzgojno-izobraževalnih procesov v njem. Kot je poudarjal Resman, je za otroka in mladostnika oddelek oz. oddelčna skupnost eden pomembnejših kontekstov njegovega oblikovanja v vzgojno-izobraževalni ustanovi. Zato je še posebej pomembno sodelovanje svetovalnega delavca z učitelji, saj jim mora biti v nenehno strokovno oporo. Nenazadnje je na tej ravni izjemno pomembno povezovanje in sodelovanje s starši otrok in mladostnikov. Na drugi ravni gre za podporo otrokom in mladostnikom ter njihovim staršem, ki iz različnih razlogov potrebujejo pomoč. Gre za sodelovanje in (po)svetovanje med različnimi akterji v primeru težav in stisk otrok, mladostnikov in njihovih staršev. Na tretji ravni pa gre za vprašanja in izzive na področju zagotavljanja kakovostnega pedagoškega (vzgojno-izobraževalnega) dela v celoti. Gre za vlogo ravnatelja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, vprašanje ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v ustanovah ter sodelovanje akterjev v vzgojno-izobraževalni ustanovi in zunaj nje ob izvajanju strokovnih nalog ustanove kot celote, kjer se ukvarjajo z vidiki načrtovanja, izvajanja in evalviranja različnih konceptov dela, npr. vzgojnega, izobraževalnega, profesionalnega razvoja strokovnih delavcev itd. Kot je izpostavljajal Resman, morajo strokovni delavci videti delo šole kot celote in delati tako, da se delo v oddelkih ali na šoli spreminja v korist celotne populacije učencev.

V prispevkih smo tako strnili razmišljanja o zgoraj izpostavljenih ravneh delovanja vzgojno-izobraževalnih ustanov, predvsem svetovalne službe s perspektive soočanja z izrednimi razmerami, kot je covid-19, ki še posebej opozarjajo na pomen osebnih stikov, odnosov, povezovanja in sodelovanja, nenazadnje pa tudi solidarnosti med vsemi akterji na področju vzgoje in izobraževanja. To so teme, ki jih prof. Metod Resman ves čas svojega strokovnega in znanstvenega delovanja poudarja v svojih razpravah in so zaznamovale njegovo delovanje na številnih področjih.

Večina prispevkov predstavlja različne vidike omenjenih treh ravni v slovenskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah, v enem prispevku pa spoznamo tudi mesto in vlogo strokovnega profila pedagoga in vlogo ravnatelja na Hrvaškem.

V prvem prispevku z naslovom *Je kaj uporabnega za današnji in prihodnji čas?: O uvajanju šolske svetovalne službe pred 53 leti* se avtor Metod Resman ozre v začetke postavljanja današnje doktrine in koncepta šolskega svetovalnega dela, ki ju je koncem 60. let utemeljil dr. Franc Pediček. Delovanje šolske svetovalne službe je prek štirih eksperimentalnih timov preizkušal in spremljal v osnovnošolski praksi. V enem od teh timov je kot šolski pedagog sodeloval tudi avtor tega prispevka. Opisuje svoje vzgojno-izobraževalne izkušnje pred vključitvijo v šolsko svetovalno delo, naloge in probleme, vezane na sodelovanje z učitelji in učenci, ter akcije, predvidene z raziskovanjem svetovalne učinkovitosti, svoj prehod iz osnovne šole na fakulteto in probleme, s katerimi se je šolska svetovalna služba v Sloveniji srečevala po osamosvojitvi. Veliko strokovne (svetovalne) pozornosti je posvečene oddelku, kot temeljni socialni in vzgojno-izobraževalni skupnosti šole, kjer se, po njegovem mnenju, za učence, njihovo učenje in razvoj, dogaja vse bistveno. Verjame, da lahko šolska svetovalna služba prav tu najbolj pomaga učencem pri razreševanju težav, ki jim jih povzroča pandemija covid-19.

Drugi je prispevek z naslovom *Izzivi skupnostnih pristopov k vzgoji in izobraževanju v času neoliberalnih politik in pandemije covid-19*, v katerem avtor Robi Kroflič poudarja, da je bil pomen skupnostnih pristopov za kakovost vrtec in šol po prenovi šolskega sistema po osamosvojitvi Slovenije zapostavljen, čeprav v naši tradiciji zasledimo pomembne prispevke k tej tematiki. V prispevku sledimo razpravi o pomenu šolske skupnosti/zajednice Stanka Gogale v 30. letih 20. stoletja, projektu deinstitutionalizacije Vzgojnega zavoda Logatec na izteku 60. let 20. stoletja in razvoju koncepta oddelčne skupnosti v 70. in 80. letih 20. stoletja. S konceptom oddelčne skupnosti je Metod Resman deinstitutionalizacijske ideje preobrazbe odnosov med strokovnjaki in uporabniki ter premika moči k uporabniku iz prevzgojnega doma Logatec prenesel v delo šolskega svetovalnega delavca, pozneje načela dela z oddelčno skupnostjo tudi dodatno teoretsko razvil in oblikoval tezo o oddelku kot osrednji socialni enoti, v kateri se uresničuje vzgojni koncept šole. Ko danes, v obdobju neoliberalizma, sledimo pritiskom po ukinjanju skupnostnega povezovanja, postajajo opisane ideje izjemno teoretsko in praktično relevantne.

Jana Kalin v prispevku z naslovom *Pomembnost dela razrednika in svetovalnega delavca v oddelčni skupnosti* analizira temeljno vlogo oddelčne skupnosti v razvoju in pri učenju posameznikov in skupnosti v celoti. Posebno pozornost nameni vlogi razrednika, ki je prvi učitelj, na katerega se učenci lahko obrnejo ob vprašanjih svojega počutja ter življenja na šoli in v oddelku. Predstavlja temeljne kompetence razrednika in ravni povezovanja s svetovalnimi delavci na šoli, ki sodelujejo z razrednikom na preventivno-razvojnem in kurativnem področju. Prispevek

sklene ob vprašanih soočanja razrednikov in svetovalnih delavcev s številnimi izzivi, pred katere jih je postavila epidemija covida-19, in opredeli nekatera področja njihovega nadaljnjega sodelovanja za kakovostno delo in življenje v oddelčni in šolski skupnosti.

Prispevek z naslovom *Sodelovanje med šolskimi svetovalnimi delavci, ravnatelji in učitelji za kakovostno vzgojno-izobraževalno delo: kaj smo se naučili v razmerah epidemije covida-19?* avtoric Petre Gregorčič Mrvar in Barbare Šteh v nadaljevanju predstavlja pomen in značilnosti sodelovanja med šolskimi svetovalnimi delavci, ravnatelji šol in učitelji, kot eno od vidnejših tematik, ki jih Metod Resman poudarja v svojih strokovnih in znanstvenih razpravah. Pomen in značilnosti sodelovanja med akterji v šoli postavljata tudi v kontekst in čas izrednih razmer ob epidemiji covida-19, ko se je delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v trenutku izjemno spremenilo ter se je skupnost učencev, dijakov in strokovnih delavcev preselila v virtualni prostor. Ugotovitve raziskave v času epidemije covida-19 kažejo pozitivno naravnost svetovalnih delavcev v sodelovanju z ravnatelji šol in učitelji. Izredne razmere so okrepile zavedanje vseh strokovnih delavcev v šoli o pomenu medsebojne podpore ter hkrati predstavljajo priložnost za premislek o še boljšem sodelovanju in o recipročnem odnosu, ki omogoča kakovostno vzgojno-izobraževalno delo.

Tudi avtorici Katja Jeznik in Marjeta Šarič s prispevkom *Povezovanje šolske svetovalne službe z učenci, starši in zunanjimi ustanovami* predstavljata pomen sodelovanja šolske svetovalne službe z učenci, starši in zunanjimi ustanovami ter prav tako vidik postavljata v kontekst in čas epidemije covida-19. V prispevku obravnavata povezovanje šolske svetovalne službe z učenci, starši in zunanjimi ustanovami. Izhajata iz Resmanove opredelitve šolske svetovalne službe pri spodbujanju učenja in razvoja otrok in mladostnikov ter iz pomena dobrega sodelovanja med vzgojno-izobraževalno ustanovo, zunanjimi ustanovami in starši. Opredelitev vlog različnih udeležencev in njihovo sodelovanje v običajnih razmerah dopolnita s preučevanjem pomena in vloge šolske svetovalne službe med in po zaprtju šol zaradi epidemioloških razmer v letih 2020 in 2021. Izpostavita ugotovitev, da individualno-kurativna dejavnost šolske svetovalne službe pogosto prevladuje nad drugimi nalogami, zlasti razvojnimi in preventivnimi. Rešitev se kaže v krepitevi področja razvojno-preventivnih dejavnosti šolske svetovalne službe, kar bo še posebej pomembno v obdobju po epidemiji, ko se bodo v vseh razsežnostih pokazale tudi njene posledice. V prispevku so nakazane nekatere od njih.

Tina Vršnik Perše v prispevku *Šolski svetovalni delavci in delo z učenci s posebnimi potrebami* na podlagi analize rezultatov iz nacionalne evalvacijske študije predstavlja nekatere značilnosti dela šolskih svetovalnih delavcev z učenci s posebnimi

potrebami. Predstavlja analize glede vloge in nalog zaposlenih v šolski svetovalni službi pri načrtovanju in spremljanju dela z učenci s posebnimi potrebami, sodelovanja v strokovnih timih za delo z učenci s posebnimi potrebami ter stališča in mnenja do inkluzivnega pristopa in učencev s posebnimi potrebami. Predstavljene ugotovitve kažejo, da so zaposleni v šolski svetovalni službi zelo intenzivno vključeni v delo z učenci s posebnimi potrebami, hkrati pa do njih in do inkluzivnega pristopa izražajo večinoma pozitivna mnenja in stališča.

Stjepan Staničić v članku *Šolski pedagog in profesionalizacija ravnateljev* analizira dvoje, in sicer spremembe v poklicu pedagoga v obdobju 60. let in hkrati opredelitev vloge ravnatelja v šolah. Avtor sprva ugotavlja, da se je prva tri desetletja profil pedagoga intenzivno razvijal in utrjeval, preostala tri desetletja pa je izgubljal prepoznavnost in stagniral v statusnem in profesionalnem razvoju. Glede vloge ravnatelja pa avtor poudarja, da je bil le-ta v centraliziranem izobraževalnem sistemu v prvih desetletjih zavezan k izvajanju odločitev izobraževalnih oblasti. V zadnjih desetletjih pa se z decentralizacijo in vse večjo avtonomijo izobraževalnih ustanov obveznosti in odgovornosti ravnatelja povečujejo. Vedno več je dokazov o vplivu vloge ravnatelja na dosežke šol in učencev, s tem pa se povečuje tudi potreba po profesionalizaciji, in sicer na strokovnih področjih, ki so tradicionalno v domeni šolskih pedagogov. Staničić ob obravnavi razvoja poklica pedagoga in vloge ravnatelja analizira tudi dejavnike njune strokovnosti, predstavi strokovna področja njunega dela, preučuje značilnosti in prepletenost njihovih kompetenc ter analizira dejavnosti prosvetne politike, ki se izvajajo za dvig statusa obeh poklicev in strokovnosti na višjo raven. Avtor ugotavlja, da komplementarnost vlog ter odgovornosti pedagogov in ravnateljev poudarjajo pomen njihovega medsebojnega sodelovanja, ki temelji na razumevanju vlog, zaupanju in spoštovanju ter medsebojni podpori. Vse to predstavlja ključ do uspeha vzgojno-izobraževalne ustanove in dosežkov učencev.

Monografijo zaokroža prispevek *Vloga pedagoga kot svetovalnega delavca v šoli in kot pedagoškega svetovalca na Zavodu RS za šolstvo*. Avtorica Fani Nolimial predstavi pedagoga v dveh poklicnih vlogah, in sicer poglobljeno analizira delo in vlogo pedagoga kot šolskega svetovalnega delavca in kot pedagoškega svetovalca na Zavodu RS za šolstvo. Avtorica analizira in primerja področja njunega dela, potrebno znanje in kompetence, pridobljene z veljavnim študijskim programom pedagogike. Ugotavlja, da sedaj veljavni študijski program Pedagogika sledi izzivom sodobne šole in v splošnem zagotavlja potrebna teoretska znanja za opravljanje obeh poklicev. Pomanjkljivosti zaznava pri doseganju nekaterih kompetenc, kar bi lahko odpravili z okrepitevijo nekaterih študijskih vsebin in ciljev ter dobro študijsko prakso.

Na podlagi analize poudarja, da bi bilo treba tudi za delo pedagoških svetovalcev oblikovati ustrezne programske smernice, ki bi vključevale usmeritve za temeljna vsebinska področja dela in temeljne dejavnosti.

Urednici se zahvaljujeva avtorjem prispevkov za njihov doprinos k skupnemu razmišljanju in iskanju odgovorov na izzive svetovalnega in vzgojno-izobraževalnega dela v sodobnem času. Posebna zahvala gre recenzentom, izr. prof. dr. Klari Skubic Ermenc, izr. prof. dr. Damijanu Štefancu, prof. dr. Veri Spasenović in izr. prof. Tini Štemberger za njihove dragocene predloge in usmeritve.

Dragemu profesorju, kolegu, mentorju in strokovnemu sopotniku smo hvaležni za njegov prispevek k razvoju pedagogike, in še zlasti svetovalnega dela, za številne možnosti skupnega raziskovanja, razmišljanja in ustvarjanja. Veselimo se njegove ustvarjalnosti ter upamo na številne pogovore in skupna iskanja tudi v prihodnje.

Dragi profesor Metod, iskrene čestitke ob življenjskem jubileju!

Ljubljana, avgust 2021

Urednici: Petra Gregorčič Mrvar in Jana Kalin